

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ILMIY DUNYOQARASH ELEMENTLARINI SHAKLLANTIRISHDA ONA TILINI O'RGANISHNING O'RNI

Rahmatulloeva Manija Ibodullo qizi
Denov Tadbirkorlik va pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinif o'quvchilarida ona tilini turli metodlar yordamida o'rgatish va uning samaradorligi ona tilini o'qitish bolada ona tiliga bo'lgan mehrini uyg'otishi va uning ilmiy dunyoqarashi kengayishi haqida bayon qilinadi

Kalit so'zlar: metod, ta'lim, tarbiya, pedagog, ona tili, so'z tarkibi

Аннотация: В данной статье описывается преподавание родного языка учащимся начальных классов с использованием различных методов и его эффективность.

Ключевые слова: метод, образование, обучение, педагог, родной язык, словарный запас

Abstract: This article describes the teaching of the native language to elementary school students using various methods and its effectiveness.

Keywords: method, education, training, pedagogue, native language, vocabulary

Ona tili metodikasini o'rganishda pedagonlarni o'rni nihoyatda katta. Bolani to'g'ri yo'lga boshlaydigan unga zarur bilimlarni yegallashda ko'maklashadigan inson albatta pedagogdir! Bola o'z ona tilini bilmas yekan boshqa sohalarni ham o'rgarishi mashaqqatli bo'ladi. Boshchlang'ich sinif o'quvchilarini ona tilini o'rgatishda pedagoglar turli metodlar orqali ularda ona tiliga bo'lgan qiziqishlarini va ona tiliga nisbatan mehr uyg'ota olishlari kerak. Ona tili fanida o'qituvchi nafaqat ona tilini o'rgatishi balki ona tili bilan birga tarbiya darsini o'tishi kerak zero ta'lim tarbiyadan boshlanadi va shu bilan yuksaladi.

O'quvchilarga ta'lim-tarbiya berish vazifalaridan biri ularda ilmiy dunyoqarash elementlarini shakllantirishdir. Bu vazifani hal qilishda maqsadga muvofiq ishlashning yetakchi sharti – o'quvchini shaxs sifatida muvaffaqiyatli kamol toptirishdir. Quyida ko'rsatilgan omillar tilni o'rgatish bilan bog'liq holda o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash elementlarini shakllantirish usulini belgilaydi:

1. Tilning ijtimoiy hodisa sifatidagi mohiyati uning aloqa (kommunikativ) vazifasini ifodalashdan iboratdir. Maktabda, shu jumladan, boshlang'ich sinflarda tilni o'rgatishning yetakchi yo'nalishi o'quvchilar tomonidan tilning aloqa vazifasini bajarishini tushunishlariga erishish hisoblanadi.

2. Til bilan tafakkur uzviy bog‘liq bo‘lib, tafakkur so‘z vositasida yuzaga chiqadi. Til tafakkurning mahsuli hisoblanib, ondan tashqarida o‘zicha yashamaydi.

Til bilish bolada dunyoviy ilmlarni yegallashda va insonlar bilan muloqot qilishda ko‘maklashadi. "Til millat ko‘zgusi" har bir shaxs o‘z ona tilini bilishi va boshqalar bilan yerkin muloqot o‘rnata olishi kerak. Har bir millatning o‘z ona tili bor bizda o‘zbek tili ona tili davlat tilidir shuni biz boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga o‘zgartib pog‘onama pog‘ona ularni til bilish ko‘nikmalarini shakllantirishimiz lozim. Ona tili o‘qituvchilari oldida turgan yeng mashaqqatli vazifalardan biri ham ana shunda tilni bor noziklari bilan bolaga o‘rgatib borish va ularda ilmiy dunyoqarash elementlarini shakllantirishdir, bunda turli metod va ko‘rgazmali qurollar kerak bo‘lib turli sher va o‘qish qarayonlarida bola tilni asta sekin o‘rganib boradi.

Ona tilini o‘rganish va rivojlantirish uchun ayrim so‘zlarni o‘quvchilar ot, sifat, son, fe‘lni o‘rganish qarayonida bilib olishadi va uni dars qarayonlarida mustahkamlab oladilar. "So‘z tarkibi" ni bola 1-4 sinflarda o‘rganib boradi. Bu qismda so‘z yasashni va so‘zlar haqida muayyan bir tushunchaga boshlang‘ich sinf o‘quvchilari tanishib o‘rganadilar va so‘z lug‘atini boyitadilar. Bu qarayonni turli metodlar va o‘quv ko‘rgazmalarisiz bola o‘zlashtirishi murakkab bo‘ladi. Metod aslida yunoncha "metodos" so‘zidan olingan bo‘lib, "bilish va tadqiqot yo‘li", "nazariya", "ta‘limot" kabi ma‘nolarni bildiradi. Metodika (yun. "methodike") biror ishni bajarish, amalga oshirish, ado etish metodlarining, usullarining yig‘indisi yoki o‘qitish usullari haqidagi ta‘limot ta‘lim berish metodlari, yo‘llari va vositalari haqidagi fandır. Har bir o‘qituvchi uchun darsini mazmunli o‘tishi uning ishiga bo‘lgan layoqatini oshirish bilan birga o‘qituvchining darsini mazmunli o‘tishini ta‘minlaydi.

Ona tilini o‘rganish jarayonida o‘quvchilarda ilmiy dunyoqarash asoslarini shakllantirish masalasini hal qilishda maktabda ona tilini o‘rgatishga asos bo‘ladigan material alohida qimmatga ega. Materialning haqiqiy tomoni, uning g‘oyaviy yo‘nalishi va badiiy ifodaliligi o‘quvchilarning fikrlash faoliyatiga, histuyg‘ulariga ta‘sir etadi, atrof-muhit haqidagi bilimlarini kengaytiradi, tilga va uni yaratgan xalqqa qiziqishini tarbiyalaydi, o‘quvchilarning umumiy taraqqiyoti darajasini o‘stiradi va ularning shaxsiy sifatlarining, dunyoqarashlarining shakllanishiga ta‘sir ko‘rsatadi. Keyigi yillarda maktab ona tili darsliklari va o‘qituvchilar uchun nashr qilingan qo‘llanmalar materiali mazmuniga qo‘yilgan talablar anchagina ortdi. Materialning asosiy mezonini matn va alohida gaplarning bilimni boyituvchi qimmatini, leksik-uslubiy aniqligi, mavzu jihatdan xilma-xilligi, hayotning turli tomonlari bilan bog‘lanishi, matnlarning g‘oyaviy-mavzuviy yo‘naltirilganligi, kichik yoshdagi o‘quvchilarga mosligidir.

SHunday qilib, tilni o‘rganish jarayonida kichik yoshdagi o‘quvchilarda ilmiy dunyoqarash asoslarini shakllantirishga o‘qituvchining metodologik yondashuvi, o‘quvchilar o‘zlashtiradigan ijtimoiy hodisa sifatida rivojlanib

boruvchi til haqidagi bilimlar majmuasi, o'quvchilar o'rganib oladigan bilish usuli, tilni o'rganishga asos bo'ladigan materialning bilim berishdagi, g'oyaviysiyosiy va badiiy qimmatini hal qiluvchi ta'sir ko'rsatar ekan.

O'quvchilarda dunyoqarash asoslarini shakllantirish ko'p qirrali jarayon bo'lib, u maktabda va maktabdan tashqarida olib boriladigan o'quv-tarbiyaviy ishlarning barcha tizimida hal qilinadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki hattoki buyuk pedagoglar ham ona tilini zarur vosita deb hisoblashgan buyuk rus pedagogi K.D-Ushinskiy boshlanig'ich maktab o'quv predmetlari tizimida ona tiliga katta ahamiyat berib, uni markaziy va yetakchi predmet hisoblaydi. «Ajoyib o'qituvchi bo'lgan ona tili bolaga ko'p narsani o'rgatadi, Bola ikki – uch yil ichida shuncha ko'p narsa o'rganadiki, ko'p narsa bilib oladiki, 20 yil kuni bilan metodik jixatdan juda to'g'ri o'qiganda ham uning yarmicha o'rgana olmaydi. Ona tilini ulug' pedagogligi ham ana shundadir», deydi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinflarda ona tilini o'rganishga katta ahamiyat beriladi, va o'qituvchilardan katta mahurat talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ona tili o'qitish metodikasi : K. Qosimova, S. Matchonov, X.G'ulomova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. T. 2009 (87s)
2. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va 9-son ilmiy tadqiqotlar jurnali Ona tili o'qitish metodikasi fanining metodologik va Ilmiy asoslari nafosat nuriddinovanuriddinova 20.06.2022 144s
3. Boshlang'ich ta'lim bo'yicha yangi tahrirdagi davlat ta'lim standarti // Boshl. ta'l. jurnali. Toshkent, 2005. №5. 5, 6, 8-9-betlar.
4. Boshlang'ich ta'lim bo'yicha yangi tahrirdagi o'quv dasturi // Boshl. ta'l. jurnali. Toshkent, 2005. №5. 21- 33 – betlar